

FRIEDRICH NAUMANN
FOUNDATION For Freedom.

Ukraine

АНАЛІТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

БІЛОРУСЬКИЙ ДОБРОВОЛЬЧИЙ РУХ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ МАЙБУТНЬОГО

ПАВЛО РАДЬ
ЯРОСЛАВ ЧОРНОГОР

ЛИСТОПАД 2025

FRIEDRICH NAUMANN
FOUNDATION For Freedom.
Ukraine

Білоруський добровольчий рух в Україні: виклики сьогодення та перспективи майбутнього

Це аналітичне дослідження підготовлено в рамках Програми російських і білоруських студій Ради зовнішньої політики "Українська призма" за підтримки Представництва "Фонду Фрідріха Науманна за Свободу" в Україні. Дослідження відображає позицію Ради зовнішньої політики "Українська призма" і не обов'язково відображає позицію Представництва "Фонду Фрідріха Науманна за Свободу" в Україні.

Автори:

Павло Радь,

дослідник Програми російських і білоруських студій,
Рада зовнішньої політики "Українська призма".

Ярослав Черногор,

кандидат історичних наук, директор Програми російських і білоруських студій,
Рада зовнішньої політики "Українська призма".

Художній і технічний редактор:

Анатолій Черниш,

дослідник Програми російських і білоруських студій,
Рада зовнішньої політики "Українська призма".

Фото на титульній сторінці: Ефрем Лукацький | Associated Press

© Рада зовнішньої політики "Українська призма", 2025. www.prismua.org

ЗМІСТ

ВСТУП	3
1. ІСТОРІЯ БІЛОРУСЬКОГО ДОБРОВОЛЬЧОГО РУХУ В УКРАЇНІ	4
1.1. Зародження та згасання білоруського добровольчого руху у 2014-2022 рр.	4
1.2. Розвиток білоруського добровольчого руху після початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну	5
2. БІЛОРУСЬКИЙ ДОБРОВОЛЬЧИЙ РУХ СТАНОМ НА СЬОГОДНІ: КОНФІГУРАЦІЯ І ВЗАЄМОДІЯ З УКРАЇНСЬКОЮ ВЛАДОЮ	8
2.1. Теперішня конфігурація підрозділів білоруських добровольців у складі Сил Оборони	8
2.2. Політична активність окремих представників добровольчого руху та підхід української влади	11
3. МАЙБУТНЄ БІЛОРУСЬКОГО ДОБРОВОЛЬЧОГО РУХУ ТА ЙОГО КОРИСТЬ ДЛЯ УКРАЇНИ	14
3.1. Подальші перспективи білоруських добровольців в Україні	14
3.2. Потенційна користь білоруських добровольців для України	15
ВИСНОВОК	18
РЕКОМЕНДАЦІЇ	19

ВСТУП

Білоруські опозиційні сили мають тривалу історію існування, що пов'язано з розвитком авторитарних тенденцій в Білорусі після обрання Олександра Лукашенка на пост президента країни. В умовах все більшої консолідації влади в руках Лукашенка практично кожен електоральний цикл супроводжувався репресіями, що у свою чергу породжувало нові хвилі спротиву та політичної еміграції.

У канві даних процесів відбувалося і становлення зародків білоруського добровольчого руху. Хоча його історія в Україні великою мірою розпочалась ще під час Революції Гідності, саме контакти між українськими та білоруськими націоналістами, а також переховування останніх від репресій на території України заклали підґрунтя для співпраці протягом першої та другої фази російсько-української війни.

Традиційно білоруси були однією з найбільш чисельних груп іноземців, які воювали на боці України, що було зумовлено культурною та ідеологічною близькістю. Попри те, що на початку бойових дій у 2014 році білоруси перебували у складі різних українських формувань, вже на початку 2015 року був створений перший підрозділ білоруських добровольців - тактична група "Білорусь". Згодом, в 2022 році, її колишні бійці стояли біля витоків спочатку Батальйону, а потім - Полку імені Кастуся Калиновського (ПКК).

Після початку російського повномасштабного вторгнення білоруський добровольчий рух масштабувався, а кількість підрозділів, у складі яких воювали білоруські громадяни, відчутно зростає. Більше того, вперше серед усіх іноземців у складі Сил Оборони України білоруські бійці почали претендувати і на політичну суб'єктність. Водночас внутрішні проблеми, помножені на реактивну позицію української влади, призвели до певної кризи всередині добровольчого середовища.

Попри пасивний підхід української влади до білоруського питання, добровольчий рух є важливим для України з огляду на необхідність посилення спроможностей конкурентів Олександра Лукашенка та напрацювання ефективних механізмів протистояння загрозам, які пов'язані з тісною співпрацею офіційного Мінська та Москви.

Розроблення прагматичних та ціленаправлених кроків у контексті взаємодії з білоруськими добровольцями повинно стати частиною ширшої стратегії України на білоруському напрямку, яка би дозволила ефективно реагувати та термінові та довгострокові виклики з боку режиму Лукашенка.

Даний проєкт є логічним продовженням попереднього дослідження "Український погляд на відносини у середовищі білоруських демократичних сил та їх перспективу", яке Рада зовнішньої політики "Українська призма" реалізувала в минулому році за підтримки Фонду Фрідріха Науманна за Свободу. Результати базуються на проведенні 12 напівструктурованих інтерв'ю з українськими політиками та експертами, а також представниками білоруського добровольчого руху, що забезпечило неупередженість та максимально всеохопний характер отриманих висновків.

1. ІСТОРІЯ БІЛОРУСЬКОГО ДОБРОВОЛЬЧОГО РУХУ В УКРАЇНІ

1.1. Зародження та згасання білоруського добровольчого руху у 2014-2022 рр.

Підґрунтям для зародження білоруського добровольчого руху в ході Революції Гідності та початку війни на Сході України в 2014 році стали попередні контакти між білоруськими та українськими націоналістами. Починаючи з 1990-х рр. між українськими партіями та організаціями націоналістичного спрямування існували горизонтальні зв'язки, а співпраця охоплювала питання обміну досвідом, роботу з представництвами міжнародних організацій, які були в Україні і становили інтерес для білоруських представників тощо. Більше того, завдяки можливостям вільно перетинати білорусько-український кордон у випадку зростання масштабів репресій білоруські активісти приїздили в Україну, аби перечекаати небезпеку, що давало змогу певною мірою долучатися до політичних процесів в Україні.

Поштовхом для поживавлення контактів між націоналістично налаштованими білорусами та українцями стала Революція Гідності, участь в якій брали, зокрема, білоруські активісти, частина з яких згодом доєдналась до оборони східних рубежів країни. Інша хвиля прибуття в Україну добровольців, які долучилися, зокрема, до своїх співгромадян чи етнічних білорусів, була пов'язана з початком бойових дій у Донецькій та Луганській областях. Відтак протягом першої фази російсько-української війни на боці України воювало від 300 до 500 білорусів, а структури, у складі яких вони брали участь у бойових діях, можна розділити на три групи:

- **Батальйони МВС і Нацгвардії.** Серед бійців "Донбасу" та "Азову" було досить багато білорусів, деякі з яких навіть отримали українське громадянство і продовжують воювати і дотепер, проте у складі вже інших підрозділів.
- **Підрозділи ЗСУ.** Влітку 2016 року тодішній президент України Петро Порошенко підписав Указ №258, згідно з яким іноземці та особи без громадянства отримали можливість проходити службу у складі ЗСУ. У 2017 році прес-служба Збройних Сил повідомила, що приблизно 100 іноземців проходили військову службу за контрактом, серед яких були і білоруси.
- **Добровольчі формування.** До таких відносились ДУК "Правий сектор", "Карпатська Січ" тощо. Саме бійці даних підрозділів стали ініціаторами створення єдиного на той момент повністю білоруського підрозділу.

25 березня 2015 року, у день проголошення незалежності Білоруської Народної Республіки (День Волі) у с. Піски (Донецька обл.), де були зосереджені добровольчі підрозділи, була створена тактична група "Білорусь", яка об'єднала білорусів першої штурмової роти п'ятого батальйону ДУК "Правий сектор" та суміжних підрозділів. Підрозділ виконував завдання у найбільш гарячих точках: Авдіївка, шахта "Бутівка",

Піски, Волноваха, Мар'їнка. Вже починаючи з 2016-2017 рр., коли держава розпочала врегулювання питання добровольчих формувань, тактична група "Білорусь" почала втрачати організовану форму діяльності, адже її бійці або пішли служити в ЗСУ та Нацгвардію, або залишили військову службу і почали облаштовувати життя в цивільному середовищі.

Відтак протягом 2016-2022 рр. відбувався процес згасання білоруського добровольчого руху в Україні, що було зумовлено декількома причинами:

- **Припинення гарячої фази російсько-української війни та відхід цієї теми на другий план.** Емоційне піднесення 2014-2015 рр. припинилося, а тема війни ставала все менш популярною не лише серед білорусів, а й серед самих українців та українських політичних еліт. У таких умовах надії частини білоруських добровольців стосовно подальшої боротьби вже проти режиму Лукашенка були знівельовані.
- **Врегулювання державою питання добровольчих формувань.** У 2016-2017 рр. держава взяла курс на отримання повного контролю над добровольчими формуваннями в Україні, відтак для частини білорусів це стало можливістю проходити військову службу в лавах ЗСУ та легалізувати в Україні.
- **Відсутність стратегії підтримки іноземних добровольців.** Протягом першої фази російсько-української війни українське керівництво не вбачало потенціалу в підтримці іноземних добровольців, а деякі обіцянки, зокрема стосовно надання українського громадянства всім іноземцям, які брали участь в обороні України, не були виконані.

Тож припинення активної фази російсько-української війни, відсутність підтримки добровольців та падіння уваги до бойових дій не лише значно зменшили потік білорусів, готових долучитися до оборони України, але й стали причиною зникнення єдиного на той час білоруського формування, яке організовано воювало на боці України до 2017 року. Навіть масове прибуття в Україну білоруських громадян після протестів 2020 року не спричинило значного впливу на мобілізаційний потенціал білоруської спільноти в Україні, що було зумовлено відсутністю стратегії до роботи з білоруськими громадянами та подальшим загостренням проблем легалізації вже з початком повномасштабного вторгнення РФ. Попри це, на фоні нової загрози білоруський добровольчий рух відродився, цього разу у більшому і серйознішому масштабі.

1.2. Розвиток білоруського добровольчого руху після початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну

Проживання білорусів-ветеранів російсько-української війни на території України, а також прибуття білоруських громадян у 2020 році, частина з яких все ж залишилась в Україні та навіть долучилась до Сил Оборони, сприяли відновленню організованої форми діяльності білоруських добровольців. Ще до початку російського

повномасштабного вторгнення частина ветеранів, які раніше воювали у складі тактичної групи "Білорусь" почала підготовку до можливих бойових дій, зокрема існували домовленості з Українською добровольчою армією (УДА) Дмитра Яроша та азовським рухом стосовно готовності окремих білорусів долучитися до даних підрозділів.

З початком бойових дій у білоруських добровольців з'явилась можливість долучитися до колишніх бійців "Азову", які тоді воювали у складі 112 бригади тероборони Києва. З того моменту і розпочалося розгортання білоруського підрозділу, адже кількість білорусів, які долучалися, стабільно зростала. Після надходження пропозиції від ГУР білоруські бійці приєдналися до Першого інтернаціонального легіону ГУР, у складі якого спочатку був створений Батальйон імені Кастуся Калиновського, який згодом переріс у Полк імені Кастуся Калиновського.

Батальйон, а згодом Полк імені Кастуся Калиновського став найбільшою точкою збору білоруських добровольців завдяки сприянню з боку українських державних структур, зокрема працівників МЗС та консула, які допомогли створити систему рекрутингу при перетині кордону, а також готовність українських силових органів здійснювати нагляд за формуванням білоруського національного підрозділу, даючи йому можливість набути організованої форми.

Окрім осередку в Києві, були також спроби формувати національні підрозділи в Харкові та Одесі, однак вони не були успішними. Білоруські громадяни також долучалися до підрозділів у складі ЗСУ, тож відбувалося формування певних осередків під патронатом окремих військових частин. Крім того, протягом 2022 року та першої половини 2023 року здійснювалися спроби створити інші білоруські національні підрозділи в лавах Сил Оборони України, серед яких були:

- **Полк "Погоня"**, який створювали у складі Інтернаціонального легіону ГУР. Полк задумувався як мікромодель національно-визвольної армії, однак вже на межі 2022-2023 рр. підрозділ припинив своє існування, а його бійці влилися в інші бойові одиниці.
- **Білоруська рота у складі II Інтернаціональний легіону**, яка була проектом тодішнього представника з питань оборони і національної безпеки Об'єднаного перехідного кабінету Валерія Сахащика. Задум так і не був реалізований, хоча певна кількість бійців залишилась у складі Легіону.
- **Окрема десантно-штурмова рота (в реальності ж група білоруських бійців) при 79-й Окремій десантно-штурмовій бригаді**, яка була новим проектом Валерія Сахащика. Зараз бере участь в боях на Донеччині. Хоча згодом Валерій Сахащик відійшов від військово-політичного життя, білоруські бійці досі продовжують виконувати завдання в її складі.
- **Білоруський добровольчий корпус**, у склад якого входить батальйон «Терор», який раніше був частиною Полку імені Кастуся Калиновського. Зараз одним з найбільших білоруських підрозділів.

Відтак формування добровольчого руху в його конфігурації станом на 2022-2023 рр. було зумовлено радше ініціативою білоруських бійців, політичних активістів та окремих представників урядових та силових структур України, а не існуванням цілісної стратегії залучення білоруських громадян до ведення бойових дій проти РФ. Саме даний фактор став однією з причин подальшого розпорошення білоруських бійців по різних підрозділах, їхнього звільнення з лав Сил Оборони України, а також появи внутрішніх конфліктів всередині самого добровольчого руху.

2. БІЛОРУСЬКИЙ ДОБРОВОЛЬЧИЙ РУХ СТАНОМ НА СЬОГОДНІ: КОНФІГУРАЦІЯ І ВЗАЄМОДІЯ З УКРАЇНСЬКОЮ ВЛАДОЮ

2.1. Теперішня конфігурація підрозділів білоруських добровольців у складі Сил Оборони

Популярності та формуванню бренду Полку імені Кастуся Калиновського сприяла співпраця з частиною представників українського політикуму протягом 2022-2023 рр., які вбачали у ПКК легітимний білоруський орган, з яким Київ міг би вести діалог. Так, неодноразово відбувалися зустрічі між представниками Полку імені Кастуся Калиновського та депутатами Верховної Ради України та очільниками обласних військових адміністрацій. У ПКК навіть заявляли про плани стати політичними представниками демократичної Білорусі в Україні в умовах, коли ОПК не вдасться налагодити співпрацю з українською владою.

Однак саме залученість представників Полку імені Кастуся Калиновського до політичних процесів, помножена на інертну реакцію української влади, стала проблемою, яка протягом наступних років була каменем спотикання між бійцями підрозділу і не завжди мала позитивний вплив на його боєздатність. Спочатку на фоні участі частини бійців ПКК у політичних процесах від Полку відокремився батальйон "Терор", який спочатку діяв як окремий підрозділ, а пізніше увійшов до складу Білоруського добровольчого корпусу (кінець 2022 року). Лідери БДК відверто заявляли про те, що причиною створення нового формування стала незгода з тим, що білоруських воїнів намагаються політизувати. Відтак Білоруський добровольчий корпус зосередився виключно на бойових завдань, з часом ставши одним з найбільших білоруських підрозділів у складі Сил Оборони України.

Вже починаючи з другої половини 2023 року від ПКК почали частіше відокремлюватися окремі бійці, а подекуди навіть цілі групи добровольців, які або приєднувалися до інших підрозділів чи створювали нові, або звільнялися з військової служби і нерідко виїжджали за межі України. Зокрема, в 2023 році колишні бійці ПКК з батальйону "Волат" створили підрозділ "Танго-Ромео" у складі Міжнародного легіону України, яке [займається](#) підтримкою бойових підрозділів важким озброєнням. У тому ж році у складі Міжнародного легіону України при ГУР МО було створено тактичну групу "Афіна", до складу якої входять, зокрема, білоруські добровольці, які раніше служили у Полку імені Кастуся Калиновського.

Процес фрагментації білоруського добровольчого руху продовжився і протягом наступних років. Так, у 2024 році був створений білорусько-український підрозділ "Тур" у складі 225 окремої штурмової бригади. До підрозділу увійшла команда білоруських [техніків](#), які раніше служили у Полку імені Кастуся Калиновського. Зараз "Тур" займається евакуацією та ремонтном підбитою техніки, а також безпосереднім

застосуванням бронетехніки на полі бою. У кінці того ж року у складі Спецпідрозділу Тимура ГУР МО було створено Підрозділ Спеціального Призначення "1514", бійцями якого є також і колишні військові ПМК.

Апогеєм змін для самого Полку імені Кастуся Калиновського стало літо 2024 року, коли в ході низки конфліктів та зміни командування підрозділу змінилась його чисельність, а також спектр бойових завдань, які виконують його бійці. Від ПМК відколослась ще певна частина бійців, які увійшли до складу інших підрозділів при ГУР МО, зокрема згаданих "Тур" та "1514", а сам Полк тепер більше зосереджений на наданні артилерійської та медичної підтримки, а також розвитку сектору БПЛА. Штурмові завдання, на відміну від попередніх років, Полк Калиновського більше не виконує.

Основними причинами для поступової деградації Полку імені Кастуся Калиновського стали:

- **Загибель лідерів, які стояли біля витоків ПМК.** Протягом перших місяців 2022 року в боях загинули бойові командири, які формували Полк на перших етапах його існування і володіли незаперечним авторитетом серед своїх бійців. Наслідком цього став перехід керівних функцій до інших осіб, які скерували Полк в дещо інший вектор розвитку.
- **Конфлікти навколо тем корупції і невдалих управлінських рішень.** Протягом 2023-2024 рр. командуванню ПМК висунули низку звинувачень у корупції та невдалих управлінських рішеннях, через які відбувався відтік бійців, а рекрутинг не завжди був ефективним. Прозорих і чітких роз'яснень стосовно висунутих звинувачень, ймовірно, не було надано, що провокувало загострення конфліктів і відтік бійців.
- **Залученість частини бійців ПМК до політичних процесів.** З 2022 року представники Полку поступово долучалися до політичних процесів всередині білоруського демократичного руху, вступаючи у конфронтацію з іншими білоруськими опозиційними структурами, зокрема ОПК та Офісом Світлани Тихановської. Незадоволення частини бійців було пов'язане з тим, що деякі військовослужбовці займалися реалізацією власних політичних амбіцій, а не бойовою роботою.
- **Відсутність стратегії стосовно білоруських добровольців на рівні окремих українських відомств.** Проблемою стало також те, що окремі українські силові та політичні відомства не мали цілісного бачення стосовно залучення білоруських громадян та масштабування добровольчого руху. Зокрема, це стосується як політичних амбіцій окремих добровольців, так і питань легалізації, підтримки, реабілітації білоруських бійців (дана проблема більш детально проаналізована у наступній частині).

Відтак, з огляду на зміни останніх років, появу і зникнення підрозділів з білорусами у складі, конфігурація білоруського добровольчого руху в Україні має приблизно такий вигляд:

Рис 1. Конфігурація підрозділів, до складу яких входять білоруські добровольці.

Назва підрозділу	Рік заснування	Склад	Характеристика
Полк імені Кастуся Калиновського	2022	Тактична група Кривцова, батальйон "Волат", батальйон "Литвин"	Найбільш впізнаваний і раніше найбільший за чисельністю білоруський підрозділ у складі Сил Оборони України. Внаслідок внутрішніх конфліктів зазнав розколу, протягом 2022-2024 рр. від нього кількома хвилями відокремилась низка груп білоруських бійців.
Білоруський добровольчий корпус	2022	Точний склад невідомий, відомо про входження до підрозділу колишніх бійців ПКС з батальйону "Терор"	На сьогодні чи не найбільший білоруський підрозділ. Входить до складу "Спецпідрозділу Тимура". Став першим формуванням, до якого увійшли колишні бійці Полку імені Кастуся Калиновського. На відміну від ПКС, із самого початку існування зосереджувався виключно на бойовій роботі.
Група при 79-й Окремій десантно-штурмовій бригаді	2023	Точний склад підрозділу невідомий	Білоруська окрема десантно-штурмова рота (в реальності ж група білоруських бійців) при 79-й Окремій десантно-штурмовій бригаді задумувалась як проект тодішнього представника з питань оборони і національної безпеки Об'єднаного перехідного кабінету Валерія Сахацика. Після того, як Сахацик покинув свою посаду, група більше не асоціюється ні з якою політичною структурою демсил.
Танго-Ромео	2023	Точний склад невідомий, відомо про входження до підрозділу колишніх бійців ПКС	Невеликий підрозділ, який утворився внаслідок виходу зі складу ПКС на більш пізніх етапах. Займається підтримкою бойових підрозділів за допомогою важкого озброєння.
Тактична група "Афіна"	2023	Точний склад невідомий, відомо про входження до підрозділу колишніх бійців ПКС	Підрозділ при ГУР МО, до складу якого входять колишні бійці ПКС. На відміну від інших підрозділів, не вирізняється національною орієнтованістю.

Тип	2024	Кістяк підрозділу складають колишні бійці ПКК з батальйону "Волат"	Білорусько-український підрозділ при 225 Окремій штурмовій бригаді, до складу якого увійшла команда колишніх техніків ПКК. Спеціалізується на ремонті, евакуації та застосуванні бронетехніки.
1514	2024	Точний склад невідомий, відомо про входження до підрозділу колишніх бійців ПКК	Підрозділ при "Спецпідрозділі Тимура" ГУР МО, до складу якого входять колишні бійці ПКК. Займається виконанням завдань спеціального призначення, зокрема штурмовими діями, десантуванням тощо.

Варто зазначити, що крім перелічених підрозділів, білоруські громадяни чи етнічні білоруси продовжують виконувати бойові завдання і в інших формуваннях у складі ГУР МО та ЗСУ. Характерною рисою такої групи бійців є те, що вони не формують окремих національних підрозділів та не займаються публічним декларуванням будь-яких політичних чи військових цілей, через що про їхній бойовий шлях відомо не так багато.

Загалом же білоруський добровольчий рух протягом другої половини 2023-2025 рр. перебував в етапі трансформацій. Внаслідок цього процесу відбулась його фрагментація та втрата Полком імені Кастуся Калиновського статусу центру притягання білоруських добровольців та найбільшого білоруського підрозділу в лавах Сил Оборони України. Змінився кількісний склад добровольчого руху та формат залучення його членів. Внаслідок низки причин відбувся відтік частини добровольців, існуючі підрозділи більше займаються виконанням специфічних завдань, а деякі представники добровольчого руху звільнилися з військової служби і значно більш активно включилися в політичні процеси.

2.2. Політична активність окремих представників добровольчого руху та підхід української влади

Як вже було згадано, протягом 2022- 2023 рр. до Полку імені Кастуся Калиновського проявляла інтерес частина українського політикуму, передусім депутатського корпусу, називаючи ПКК легітимним білоруським органом, з яким Київ міг би вести діалог. Хоча між частиною депутатів у кращому випадку могла існувати формальна згода щодо необхідності створення політичного суб'єкта в особі ПКК, належність до різних політичних фракцій практично унеможливлювала напрацювання цілісного підходу.

До того ж, іншою проблемою було те, що відсутність єдиного розуміння серед українських державних органів стосовно подальшого застосування білоруського добровольчого руху породжувало різні підходи вже на рівні окремих відомств. Дана проблема стосується силових відомств, де одна структура вбачала необхідність співпраці ПКК з іншими структурами демократичних сил (зокрема Об'єднанням

перехідним кабінетом, Офісом Світлани Тихановської та Координаційною радою), а інша - розглядала білоруських добровольців хіба що як елемент стримування режиму Лукашенка від можливих агресивних дій.

Схожа ситуація була і в МВС, де процес формування позиції стосовно білоруського добровольчого руху на певному етапі повністю припинився, що важливо з огляду на підпорядкування даному відомству Державної міграційної служби, яка легалізує перебування іноземців на території України. Як відомо, білоруські добровольці та ветерани до сих пір стикаються із серйозними проблемами на шляху до законного перебування на території України, що так само серйозно підважує їхній потенціал до формування певного політичного суб'єкта. Частковою причиною цьому є підхід СБУ, яка займає максимально обережну позицію у контексті допуску та легалізації на території України білоруських громадян з метою запобігання можливому проникненню ворожої агентури.

І нарешті, відсутність розуміння в Офісі Президента стосовно того, як діяти з білоруськими добровольцями. Без санкції Офісу Президента, як де-факто головного органу прийняття політичних рішень, формування комплексної стратегії було практично неможливим.

Фактична відсутність стратегії та розуміння на рівні різних відомств, як залучати білоруських добровольців до політичного процесу стала однією з причин здебільшого невдалих спроб представників ПКК включитися у політичні процеси в рамках Координаційної ради та Об'єднаного перехідного кабінету. На фоні цього відбулося загострення внутрішніх протиріч всередині самого Полку Калиновського, адже частина командирів [не підтримала](#) ідею участі бійців підрозділу у виборах до Координаційної ради, що стало каталізатором внутрішнього розколу, також до цього додався конфлікт з ГУР, яке прямо заборонило чинним військовослужбовцям брати участь у таких процесах через побоювання щодо погіршення рівня боєздатності всього військового підрозділу.

На фоні розбіжностей у підрозділі стосовно більшої залученості у політичні процеси, частина бійців звільнилась з військової служби і зосередилась на політичній роботі. Так, колишній командир ПКК Денис Прохоров [став](#) один із засновників руху "Калиновці", [цілями](#) якого були проголошені (1) посилення Полку імені Кастуся Калиновського та (2) об'єднання можливостей і ресурсів білоруських військових, громадських об'єднань та представників білоруських демократичних сил задля досягнення змін в Білорусі. Заступник Прохорова Вадим Кабанчук влітку 2024 року був призначений представником Об'єднаного перехідного кабінету з питань оборони та національної безпеки, а делегатами Координаційної ради стала низка колишніх білоруських бійців, а також активістів.

Хоча представники білоруського добровольчого руху здобули можливість політичної репрезентації, це відбулося ціною великих втрат:

- **Розкол всередині ПКК та добровольчого руху загалом.** Саме бойовий шлях Полку Калиновського, його впізнаваність і бренд були тим ресурсом, на якому можна було будувати певну політичну суб'єктність. Тепер коли бійці здебільшого розпорошені по різних підрозділах, акумулювати попередній рівень впливовості буде дуже складно.
- **Конфлікт з ГУР.** Конфлікт з одним із силових відомств обернувся зменшенням автономності Полку, передусім у питаннях рекрутингу у власні лави. Без серйозного притоку нових кадрів на фоні відходу частини бійців, ПКК не міг як масштабуватися, так і підтримувати попередній рівень розвитку.

Більше того, участь у політичних процесах поки не принесла серйозних дивідендів, адже посилення власної політичної суб'єктності неможливе без продуктивних контактів з українською владою. Більш логічним за умов інертності українського істеблішменту був би інший крок: створення паралельної Полку організації, яка би, до прикладу, лобювала питання легалізації білоруських ветеранів в Україні, перебуваючи у тісному контакті з ДМС, ОП та іншими структурами. Це би дозволило, як мінімум, заручитися підтримкою в Україні, і вже з більш сильної позиції підходити до питання переговорів чи партнерств з ОПК та Офісом Світлани Тихановської. Хоча вже нове командування ПКК цьогоріч оголосило про створення ветеранського руху ГО "Калиновці"¹ та анонсувало більш активну участь у політичних процесах, дане рішення видається запізним з огляду на втрату політичного капіталу минулих років.

---

¹ Нове командування ПКК анонсувало про створення руху з такою самою назвою, яка фігурувала в минулорічних заявах Дениса Прохорова та Вадима Кабанчука, і який поки схожий на ще одну паралельну структуру, яка з'явилась на фоні розколу всередині підрозділу.

3. МАЙБУТНЄ БІЛОРУСЬКОГО ДОБРОВОЛЬЧОГО РУХУ ТА ЙОГО КОРИСТЬ ДЛЯ УКРАЇНИ

3.1. Подальші перспективи білоруських добровольців в Україні

Прогнозування подальшої трансформації білоруського добровольчого руху можна умовно поділити на дві фази: у рамках продовження російсько-української війни та після її завершення.

У ході продовження російсько-української війни. Якщо у рамках продовження бойових дій Україна не змінить свій підхід до ветеранської політики та Білорусі загалом, то білоруський добровольчий рух, ймовірно, надалі ставатиме все більш аморфним і менш суб'єктивним. Так, у лавах Сил Оборони України воюватиме досить велика група білоруських бійців, однак вони будуть розпорошені по різних підрозділах, і не зможуть претендувати на певну політичну роль. Існує ризик того, що Полк імені Кастуся Калиновського надалі втрачатиме свою боєздатність і стане з часом відігравати радше символічну роль.

Якщо ж відбудеться зміна політики України, з'явиться розуміння того, яку роль можуть відігравати білоруські добровольці, відбудуться зміни в міграційній політиці, то буде необхідний час для формування вже нових контурів добровольчого руху. З огляду на попередні розбіжності та конфлікти оперативно сформувати один центр сили для білоруських бійців буде доволі проблематично. Водночас може покращитися питання рекрутингу, а наявність можливостей для легалізації сприятиме тому, аби на території України сформувалися організації білоруських ветеранів, які у випадку підтримки зможуть займатися не лише волонтерською діяльністю та допомогою, а подекуди - претендувати на участь у політичних процесах.

Однак ймовірність позитивного сценарію не є високою. Окрім відсутності стратегії, це зумовлено ще іншими причинами:

- **Прийняття рішень у парадигмі короткострокових безпекових інтересів.** Українська влада та силові органи продовжують утримуватися від кроків, які можуть спровокувати Лукашенка на більш агресивні дії. З весни 2023 року Білорусь не становить прямої воєнної загрози для України, що зумовлено виведенням з території Білорусі майже всього контингенту російських військ, а також еволюцією ролі режиму Лукашенка, який важливий для Москви передусім як постачальник продукції воєнного призначення, а не як бойова одиниця. Попри очевидні зміни, дії офіційного Києва досі обмежені вузьким спектром завдань з реагування на можливі безпекові виклики, а ознак, які би вказували на готовність відійти від даного курсу, поки немає.

- **Існування інших пріоритетів.** Ще більшою проблемою є наявність іншого спектру пріоритетів в українських еліт. Воєнні потреби змушують реагувати на першочергові потреби, пов'язані із забезпеченням підтримки з боку західних країн та протистояння Росії. На фоні цього питання Білорусі, яка не є зараз серйозним подразником, відходить на другий план.
- **Інструменталізація партнерств.** Зважаючи на необхідність щоденного протистояння Росії, офіційний Київ намагається інструменталізувати партнерства на користь досягнення швидких та конкретних результатів. Хронічний брак ресурсу змушує діяти здебільшого реактивно та з прицілом на короткий часовий проміжок. Якщо певні дії не приносять бажаного ефекту у короткостроковій перспективі або потребують вибудовування складних конструкцій, ймовірність їхнього застосування значно зменшується.

У випадку завершення/припинення бойових дій. Якщо Київ не перегляне свій підхід до білоруських добровольців та білоруського питання загалом, перспективи добровольчого руху будуть ще більш туманними, ніж у разі продовження війни. Швидше за все, повториться історія 2017–2020 рр., коли організовані осередки білоруських добровольців будуть здебільшого розформовані через їхній відхід з лав Сил Оборони України, а ті поодинокі бійці, які залишаться, будуть розпорошені по різних підрозділах.

Можливо, будуть створені досить слабкі ветеранські організації, однак вони не будуть багаточисельними, що, зокрема, буде зумовлено труднощами з легалізацією: багато колишній бійців будуть змушені покидати Україну через неможливість законного перебування у ній. Важливо такого враховувати, що частина колишніх добровольців виїде через невідповідність реалій їхнім ідеологічним та політичним цілям, адже надії на збройну боротьбу проти режиму Лукашенка не будуть втілені в життя. Частина ж покине Україну для пошуку нових гарячих точок, в яких можна буде застосувати отриманий бойовий досвід на вигідних фінансових умовах.

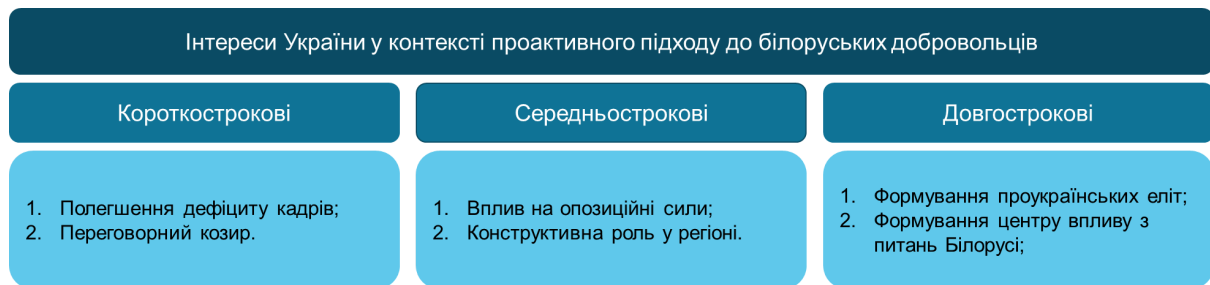
Ймовірність зміни підходів України до білоруських добровольців у поствоєнний період досить складно прогнозувати, адже це багато в чому залежить від умов завершення або ж припинення російсько-української війни, регіональної конфігурації сил, а також ресурсів самої України. У випадку наявності сприятливих умов та проактивного підходу української влади білоруські добровольці можуть стати одним з інструментів проектування свого впливу в регіоні.

3.2. Потенційна користь білоруських добровольців для України

Потенціал білоруського добровольчого руху поки що не був розкритий на повну через причини, описані вище. Навіть проблеми останніх років, які пов'язані з його фрагментацією, можуть бути поступово нівельовані при правильному підході, орієнтованому на досягнення українських інтересів як у взаємодії з Білоруссю, так і

ширшому процесі переформатування регіональної системи безпеки. При тому, інтереси України можна поділити на три групи: (1) короткострокові, (2) середньострокові та (3) довгострокові.

Рис 2. Схема інтересів України у контексті проактивного підходу до білоруського добровольчого руху

Часткове полегшення проблеми дефіциту кадрів. У короткостроковій перспективі позитивні зміни в міграційній політиці та підході стосовно добровольців дозволять утримати частину бійців на контракті у Силах Оборони України або у випадку їхньої демобілізації - створити умови для легалізації та працевлаштування. Крім того, постає питання українських ПВК, у разі створення яких білоруські бійці можуть бути залучені до просування українських інтересів в інших регіонах світу.

До того ж, можливий притік певної кількості білоруських громадян з-за кордону, що дасть змогу принаймні частково у деяких секторах пом'якшити наслідки відтоку українців.

Козир у разі переговорів з Лукашенком. Наявність силового інструменту після завершення російсько-української війни посилить позиції України у випадку можливих переговорів з режимом Лукашенка. Офіційному Мінську доведеться йти на більш конструктивний діалог з огляду на перестороги стосовно можливого застосування добровольців проти режиму у Білорусі.

Вплив на формування порядку денного серед опозиційних політиків. У більш довгостроковій перспективі робота з політичним крилом добровольчого руху дасть змогу отримати безпосередній механізм впливу на середовище білоруських демократичних сил. Зважаючи на призначення колишнього заступника командира Полку імені Кастуся Калиновського Вадима Кабанчука на посаду представника з національної безпеки і оборони Об'єднаного перехідного кабінету, а також членство в Координаційній раді ряду фігур, які здійснювали або продовжують здійснювати свою діяльність в Україні, Україна може отримати прямі інструменти формування зав'язаного на своїх та добровольців інтересах політичного курсу демократичних сил.

Демонстрація власної конструктивної ролі в регіоні. Зважаючи на не зовсім сприятливу зовнішньополітичну кон'юнктуру, спричинену внутрішньополітичними дебатами на Заході та втомою від війни, Україна могла би розглядати білоруське

питання як можливість виступати конструктивним регіональним гравцем. Це означає, що Київ у своїй комунікації із західними столицями зможе апелювати не лише до емоційних наративів, які з часом отримують все менше зворотнього зв'язку, але й бути учасником перетворень у регіоні, що дозволить знаходити нові аргументи у взаємодії із Заходом.

Формування нових проукраїнських еліт. У перспективі це відкриває можливості для формування нових проукраїнських білоруських політичних еліт, які у довгостроковій перспективі сприйматимуть Україну як природного партнера. До того ж, це відкриє нові механізми реагування на виклики, пов'язані з внутрішньополітичними трансформаціями в Білорусі після відходу від влади Олександра Лукашенка, а у випадку позитивних трансформацій в самій Білорусі створить можливості для реалізації спільних проєктів та координації на зовнішньополітичному полі.

Формування центру впливу у контексті вирішення білоруського питання. З появою американсько-білоруського переговорного треку, а також ймовірності появи намагань європейських держав робити спроби у напрямку початку консультацій з Мінськом виникає потреба формування ще одного політичного центру, вже в Україні. Це би дозволило стати більш суб'єктивними у контексті питання Білорусі, а також відігравати більш конструктивну роль в регіоні.

ВИСНОВОК

Від початку російсько-української війни в 2014 році білоруський добровольчий рух пройшов крізь значну еволюцію, ставши відчутною бойовою потугою та претендуючи на політичну суб'єктність. Водночас відсутність стратегії України стосовно Білорусі, превалювання вирішення корокострових потреб над досягненням довгострокових інтересів стало однією з причин виникнення серйозних проблем у середовищі добровольців приблизно з другої половини 2023 року.

Відсутність єдиного розуміння серед українських державних органів стосовно подальшого застосування білоруського добровольчого руху породжувало різні підходи вже на рівні окремих відомств, а спроби окремих добровольців включитися у політичні процеси всередині білоруського опозиційного середовища спровокували конфлікт з ГУР, а також внутрішній розкол в лавах Полку імені Кастуся Калиновського, який був точкою притягання білоруських бійців. Внаслідок цього ПКК втратив деякі ознаки автономії, а добровольчий рух зазнав фрагментації.

Якщо Україна не вживатиме продуктивних кроків для підтримки добровольців з прицілом на досягнення ширших зовнішньополітичних інтересів, існує ризик того, що добровольчий рух зазнає фактичного занепаду, як це відбувалося протягом 2017-2020 рр.

Для того, аби не допустити такого сценарію, а також отримати інструменти сили та впливу як у контексті взаємодії з режимом Лукашенка, так і в контексті просування власних інтересів з білоруського питання на регіональному рівні, важливою є зміна сьогоднішніх підходів та перехід до проактивних дій.

Хоча миттєва вигода від роботи з білоруськими добровольцями не може бути значною, їх слід розглядати як провідника українських інтересів як у контексті впливу на процеси формування нових білоруських еліт, так і в ширшій парадигмі запобігання безпековим викликам і втраті Білоруссю своєї незалежності.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

У контексті взаємодії з білоруськими добровольцями офіційному Києву необхідно працювати над повноцінною стратегією та розробкою інструментів, які дозволять створити передумови для досягнення перелічених у попередньому розділі інтересів України. У рамках цього процесу необхідними є наступні кроки.

Крок 1. Оцінка та аналіз можливостей і перспектив.

- **Проведення інвентаризації україно-білоруських відносин на рівні Міністерства закордонних справ України та силових структур.** Мета - оцінка внутрішньополітичної обстановки в Білорусі, безпекових ризиків з боку режиму Лукашенка, а також визначення українських інтересів та потенційних секторів, в яких може бути активізована робота з білоруськими добровольцями.
- **Вивчення потенціалу білоруського добровольчого руху.** Мета - оцінка рекрутингову потенціалу, визначення типу завдань, які можуть виконувати добровольці, окреслення політичних завдань та інтересів, які можна досягти у контексті конструктивної роботи з добровольчим рухом.

Крок 2. Вирішення організаційних проблем.

- **Вирішення юридичних та інших перешкод.** Передусім необхідно спростити умови легалізації для білоруських бійців та ветеранів, що не лише би запобіжником від їхнього виїзду за кордон, а також би дозволило посилити рекрутингові спроможності.
- **Вирішення проблеми дезінтеграції добровольчого руху.** Створення об'єднаної структури білоруських добровольців під патронатом однієї із силових структур - процес, який потребуватиме часу, однак без нього посилення суб'єктності добровольчого руху буде значно ускладнене.
- **Створення політичного представництва.** Формування і підтримка політичного представництва з-поміж колишніх бійців, які вже не перебувають на службі. Це дозволить уникнути порушення військової дисципліни, а також створити умови для підтримки таких гравців українськими державними структурами.

Крок 3. Підготовка до післявоєнного періоду.

- **Робота над концепцією українських так званих ПВК.** Залучення до таких структур ветеранів російсько-української війни, зокрема і білорусів, дозволить не лише інтегрувати людей у післявоєнне життя, але й отримати інструмент просування українських інтересів за кордоном.
- **Підтримка ветеранів.** Створення належних умов для реабілітації, підтримка підприємницької діяльності та інших ініціатив колишніх бійців дозволить їм краще інтегруватися в суспільство та осісти в Україні, не виїжджаючи за кордон.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Павло Радь

Аналітик Програми російських та білоруських студій Ради зовнішньої політики "Українська призма". Павло здобув ступінь бакалавра з міжнародного права у Львівському національному університеті імені Івана Франка, а також завершив декілька навчальних програм під егідою Фрайбурзького університету імені Альберта-Людвіга (Німеччина), Центру Меркатус при Університеті Джорджа Мейсона (США) та Центрально-Європейського університету (Угорщина).

Дослідницькі інтереси охоплюють діяльність білоруських демократичних сил, внутрішню та зовнішню політику Республіки Білорусь, її відносини з Росією, Україною та Європейським Союзом.

Ярослав Черногор

Кандидат історичних наук, директор Програми російських і білоруських студій ГО «Ради зовнішньої політики "Українська призма"», старший викладач кафедри міжнародних відносин Національного університету "Києво-Могилянська академія".

Закінчив історичний та економічний факультети Київського національного університету імені Тараса Шевченка (2001 р.). Проходив стажування в Німеччині: Університет м. Констанц (2004 р.) та Університет Христіана-Альбрехта м. Кіль (2006 р.). Магістр історії (2001 р.). Кандидат історичних наук (2006 р.).

Працював в наукових установах Національної академії наук України (2004-2023 рр.). Наукову роботу поєднував з викладацькою діяльністю в Національному університеті "Києво-Могилянська академія", Дипломатичній академії України при МЗС України, Київському національному університеті імені Тараса Шевченка та інших ВНЗ.

Офіцер запасу ЗС України, ветеран війни-учасник АТО (2017 р.), військова служба в Збройних Силах України (2016-2021 рр.).

Дослідницькі інтереси охоплюють тематику актуальних питань зовнішньої політики України, аналітику по всебічному вивченню Білорусі та РФ, політичних процесів в цих країнах і перспективи їх подальшої трансформації, а також питання інформаційної безпеки України, протидії російській пропаганді та дезінформації.

**FRIEDRICH NAUMANN
FOUNDATION** For Freedom.

Ukraine

info@prismua.org

https://prismua.org/

/PrismUA